

Päihdetilannekyselyraportti 2022

Sivistys- ja hyvinvointilautakunta 15.12.2022 § 110
680/05.05/2022

Valmistelija

sivistysjohtaja petri.kakonen@karkola.fi puh. 044-770 2130

Päijät-Hämeen kunnissa sekä Myrskylässä ja Pukkilassa toteutettiin 5.-25.9.2022 Päihdetilannekysely. Kysely oli tarkoitettu kaikille kuntalaisille. Siinä kartoitettiin asukkaiden näkemyksiä paikallisesta päihdetilanteesta viimeisen 12 kuukauden aikana ja kyselyn tuloksia voidaan hyödyntää alueen ehkäisevän päihdetyön kehittämisessä. Kysymysten aiheina olivat alkoholi, nikotiinituotteet, rahapelit ja huumausaineet. Painopiste oli erityisesti alaikäisten päihteiden käytössä.

Maakunnallisia ja kuntakohtaisia tuloksia vertailtaessa ei voida havaita merkittäviä poikkeamia minkään aihealueen osalta.

Päijät-Hämeen, Myrskylän ja Pukkilan asukkaat ovat huolissaan päihdetilanteen kovenemisesta, huumeidenkäytön lisääntyvästä näkymisestä sekä lapsista ja nuorista. Huoli lapsista ja nuorista liittyy pitkälti toiveeseen hyvästä tulevaisuudesta ja siitä ajatuksesta, että vaikuttavinta ehkäisevää työtä tehdään lapsuudessa. Lisäksi asukkaita puhuttavat ikääntyneiden ja työikäisten turvallisuus ja toisaalta päihteidenkäyttö. Täysi-ikäisistä yli puolet ajattelee, että asuinkunnassa käytetään liikaa alkoholia. Nuoret näkevät alaikäisten päihteidenkäyttöä kaduilla, somessa, koulussa ja tapahtumissa. Neljä viidestä kyselyyn vastanneista 11-17-vuotiaista oli nähnyt alaikäisten alkoholinkäyttöä, miltei kaikki tupakointia tai nuuskaamista ja kolmannes kannabiksen tai muiden huumausaineiden käyttöä. Yli kolmannes kaikista vastaajista oli nähnyt alkoholin välittämistä alaikäisille. Tupakkatuotteiden välittämistä vielä useampi. Välittämistä tapahtuu kauppojen liepeillä, eri asuinalueilla, kouluilla, tietyissä taloissa, sosiaalisen median sovelluksissa tai esimerkiksi noutotoimituksina autoista. On ilmeistä, että päihdekokeilujen tai käytön ehkäisyksi ei riitä se, että lapsia ja nuoria ei päästetä kylälle tai kotibileisiin. Päihteitä tarjotaan nuorille siellä, missä he ovat.

Asukkaat ovat kokeneet neuvottomuutta päihdetilanteen edessä, mutta valtaosa kokee voivansa osallistua jotenkin. Päihdehaittoja voi ehkäistä lähipiirissään, puuttamalla näkemäänsä tai esimerkiksi osallistumalla kansalaistoimintaan tai päätöksentekoon. Vaikuttaa voi myös pitämällä keskustelua yllä, puhumalla päihteistä ja pelaamisesta ja niihin liittyvistä epäkohdista. Sanotaan, että on hyvä, kun ilmiöt ovat näkyvissä. Silloin niihin voi puuttua. Mutta jos näkyviin ilmiöihin ei puututakaan näkyvästi, puuttumattomuudesta kasvaa ohikävelemisen toimintakulttuuri ja usko päihdetilanteen paranemiseen rapautuu. Tämä luo turvottomuutta ja kaventaa osallistumisen mahdollisuuksia.

Kyselyyn vastanneet vaativat lapsiin ja nuoriin satsaamista, koulussa tehtävää ehkäisevää työtä, ammattilaisia kadulle, alaikäisten päihteiden saantia rajoittavia toimia ja yleiseen päihdekauppaan puuttumista. Mielenterveys- ja päihdepalveluita kaivataan niin nuorille kuin aikuisille.

Nuoret peräänkuuluttavat vastuullista vanhemmuutta, rajaamista, valvontaa, esimerkkinä toimimista, auttamista, mielenterveyden edistämistä ja puhetta päihteistä syyllistämättä ja avoimesti. Lisäksi nuoret toivovat myyntiin ja välittämiseen puuttumista, valvontaa ja seuraamuksia. Myös koulun rooli puuttujana sekä tiedon ja tuen antajana tuli esille vastauksissa.

Vastaajat kaipasivat enemmän resursseja ehkäisevään työhön sekä mielenterveys- ja päihdetyöhön. Nuorten parissa on tehtävä enemmän töitä, päihdeongelmista kärsivien on päästävä nopeammin hoitoon ja kuntoutuksen on kestävä tarpeeksi kauan. Päihteisiin liittyvät ongelmat ovat lisääntyneet katukuvassa selvästi, mutta ammattilaisten määrä ja palvelut eivät ole kasvaneet samassa suhteessa. Päihteidenkäytöstä ja pelaamisesta kysytään terveydenhuollon vastaanotoilla edelleen liian vähän. Nuorten osalta tilanne on selvästi parempi koulu- ja opiskeluterveydenhuollon tarkastusten ansiosta, mutta päihteet on otettava puheeksi yhä varhaisemmin.

Päihteistä ja niiden käytöstä aiheutuu monenlaista huolta, joka koskettaa kaikenikäisiä. Turvattomuus ja pelkääminen rajoittavat elämää, huoli itsestä, perheenjäsenistä ja muista läheisistä voi tuntua ahdistavalta. Keinottomana on vaikeaa katsella päihdetilanteen koventumista ja se voi turhauttaa. Päihdetilannekyselyn vastaukset kertovat paitsi siitä, miten paljon päihteet, niiden käyttö ja käytön ehkäisy näkyvät alueen asukkaiden elinympäristössä mutta myös siitä, millaisia asenteita asukkailla on. Meillä ei aina ole yhdenvertaiset mahdollisuudet sellaiseen tukeen ja turvaan, jolla ehkäistä päihteidenkäyttöä tai katkaista se. Joskus ammattilaisia tarvitaan enemmän.

Ehkäisevä työ kuuluu kaikille. Se tarkoittaa sitä, että jokaisella ihmisellä on oikeus ehkäisevän työn tekoihin ja sitä, että jokaisen osallistuminen ehkäisevän työn tekemiseen on merkittävää. Ammattilaisten työssä se on päihteistä, pelaamisesta, mielenterveydestä ja lähisuhdeturvallisuudesta kysymistä, huolien ja riskien puheeksi ottamista ja varhaista puuttumista. Ehkäisevä työ jatkuu myös hoidossa ja kuntoutuksessa. Päihdetilanteeseen ei vaikuteta sattumanvaraisella tekemisellä. Se vaatii suunnitelmallista, johdettua työtä ja kuntien sekä hyvinvointialueen päättäjien vahvaa sitoutumista. Ehkäisevän työn tekemisestä ja vaikutuksista on vaadittava tietoa ja näyttöä. Kun päätetään taloudesta, vaikutuksia on osattava ennakoita ehkäisevän työn näkökulmasta.

Kunnassa tehtävä ehkäisevä päihdetyö ei ole tuttua yli 65 %:lle täysi-ikäisistä vastaajista. Se on toisaalta ymmärrettävää, kun iso osa ehkäisevästä työstä tehdään lähipalveluissa ja toiminnoissa ilman erityistä ehkäisevän työn leimaa. Päihdetilannetta voi kuitenkin olla ahdistavaa seurata ilman tietoa siitä, mitä ehkäisevässä työssä tehdään. Tiedon puute saattaa vaikeuttaa myös kuntalaisten osallistumista. Ehkäisevää työtä tekevien ja johtavien on aina tarkasteltava uudelleen työn läpinäkyvyyttä ja lisäksi vaikuttavuutta. Tehdäänkö oikeita asioita?

Kyselyyn vastanneet kuntalaiset odottavat kuntien ja kaupunkien vastauksia huoliinsa. Avoimiin kysymyksiin vastanneissa kuntalaisissa oli paljon ihmisiä, jotka olivat valmiita vaikuttamaan, puuttumaan, ilmoittamaan, kasvattamaan ja osallistumaan. Ehkäisevää työtä ei tehdä yksin. Vaikutusten ja vaikuttavuuden saamiseksi meitä on oltava iso joukko

ammattilaisia, vanhempia ja tavallisia kuntalaisia. Nämä vastaukset voivat käynnistää tai tehostaa kunnissa ja palveluissa tehtäviä toimia, jos me yhdessä haluamme niin. Jokaisessa kunnassa on nimetty ehkäisevän työn koordinaattori ja alueellisessa työssä niin ikään koordinaattori ja asiantuntija. Meistä jokainen haluaa muuttaa alueen päihdetilannetta.

Esittelijä	sivistysjohtaja Petri Käkönen
Päätösehdotus	Sivistys- ja hyvinvointilautakunta merkitsee Päihdetilannekyselyn 2022 ja raportissa esitetyt tulokset tiedoksi.
Päätös	Päätösehdotus hyväksyttiin muutoksitta.
Muutoksenhaku	Muutoksenhakukielto